

PALETA CULORILOR FĂURITĂ DE NATURĂ ȘI ADMIRATĂ DE OM

Dr., conf. univ. **Liviu VACARCIUC**
Universitatea Agrară de Stat din Moldova
Acad. **Pavel VLAD**
Institutul de Chimie, AȘM

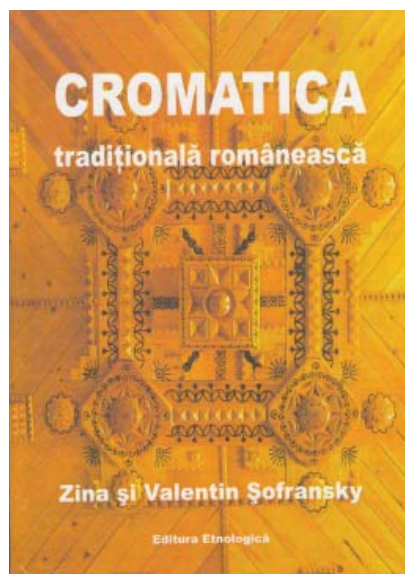
Noua monografie a doctorilor în știință, colaboratori ai AȘM – soții Zina Șofransky și Valentin Șofransky, intitulată *Cromatica tradițională românească*, reprezintă o continuare logică și firească a activității lor fructuoase în domeniul coloristicii, sub aspectul interferenței a două domenii științifice – etnografia și chimia, fapt ce-i conferă originalitate și valoare metodologică deosebită. În baza cercetărilor proprii, analizei și sintezei multor surse științifice privind atât lumina ca materie fizică, cât și culorile naturii din punct de vedere chimic, se fac un șir de concluzii valoroase privind modalitățile de utilizare a resurselor naturale drept coloranți.

Lucrarea îi familiarizează pe cititori cu practicile multor civilizații, conectându-i ba la etimologia botanică, ba la chimia mineralelor. Dar și la arta ceramicii, a împletitului din paie și altor meșteșuguri, răspândite în spațiul carpato-danubian-pontic. De bună seamă – aici își iau începuturile viața, vestigiile istorice, toată paleta naturală cu bogăția acvatică a Mării Sarmate (era *Paleozoică*, perioada *Siluriană*), care transpore în galeriile renumitului oraș subteran de la Cricova (fosilele *Cypharines* și *Bivalvia*).

Un argument în plus pentru făurirea coloristică naturală pe aceste meleaguri sunt Munții Carpați. Având primii vulcani stinși, ei au adăpostit omul în acest spațiu. Mai întâi, triburile tracice, dacii liberi, iar acum – etnoculturile românești. Nu în zădar autorii se adresează civilizației pontice, pentru că pecetea cultului liturgic, ortodox, începe anume în spațiul carpatic, odată cu apostolul Andrei, cu închinare Sf. Ioan îndată după *Mezolithicul Terrei*.

În carte, mai cu seamă, sunt urmărite zonele etnografice Rădăuți, Putna, Bucovina și Munții Apuseni, dar și cele basarabene, desigur, foarte bogate în mitologia forestieră, tradițiile costumului popular, țesutul și vopsitul covoarelor, tehnologia ceramicii vechi etc.

Tematica capitolelor vizează trei surse principale ale cromaticii universale: vegetală, animală și pedominerală, analizându-se, totuși, și recente elaborări care permit imitația coloristică structurată prin nanotehnologiile moderne. Celebra sintagmă

Zina și Valentin Șofransky. *Cromatica tradițională românească*. Editura Etnologică, București, 2012

„auzit-am din bătrâni” exprimă cât se poate de elocvent mesajul autorilor în informația pe care o oferă privind universul multicolor al meșteșugurilor populare, țesăturile de cânepă și lână, zugrăvirea casei și gardului, tehnicile încrustării în lemn sau pe sticla colorată, folosirea uleiului vegetal în pictură, rolul coloranților în regnul animal și la rasele umane.

Trebuie menționat faptul că anume în Carpați găsim cele mai vechi ocne de sare, minerale subterane, diverse argile, experiența aplicării cenușii și funinginii din sobe pentru scopuri de înfrumusețare sau ritualice. Mai târziu, după cum subliniază autorii, preparatele roșii – din ocrul argilos și oxidul de fier (*Halstatul târziu*), cele albastre – din lazulitul mesopotamic (*Muntele de Aramă*), calcarul și argilele Banatului, minereurile din Baia, Bihor, Mehedinți prezentau sursa materiei colorate în activitatea comunei primitive din tot spațiul Carpatic.

Studierea exhaustivă de către autori a unor așezări rurale interfluviale Prut – Nistru, de la Hotin la Dunăre: Alcedar, Bardar, Brânza, Ciuciuleni, Hânțești, Căușeni, Cosăuți, Costești, Iurceni, Zăicani, Colibași, Căpriană, Temeleuți, Nemireuca, Coșnița, Orheiul Vechi, dar și a localităților de copilărie: Bălăurești, Milești, Bulboaca (Briceni), Ocnita, Lipnic, Moșana, Rudi, Pocrovca, Cernoleuca și altele, situate în condiții geografice variate, contribuie la o mai bună cunoaștere a tradiției și artei populare. Arealul cercetat se încadrează în limitele largi ale epocilor istorice, raportate chiar și la negocul medieval, vizând totuși perioada superioară de organizare a societății – constituirea statului moldovenesc. Mai cu seamă, apogeul medieval – strălucita domnie a lui Ștefan cel Mare și Sfânt, când luau naștere fai-

moasele mănăstiri încrustate cu vopsele naturale rezistente până în zilele noastre.

Concluziile și o serie de materiale incluse în carte constituie un suport teoretic pentru viitoarele investigații, un eșafodaj didactic pentru meșterii populari sau maeștrii artelor decorative care pune la îndemână specialiștilor din industrie o informație de anvergură privind utilizarea coloranților naturali de altădată, spre a promova un mod sănătos de viață și a stăvili ofensiva coloranților sintetici care astăzi se atestă absolut în toate domeniile.

Se tâlmăcesc fenomenele naturale ale curcubeului, spectrul refracției și dispersiei luminii care au influențat civilizațiile, generând numeroase legende mitologice. Gravurile, goblenurile și frescele antice, vitraliile gotice ne vorbesc despre fascinația culorii utilizate cu multă fantezie.

Treptat se trece de la ceramica ornamentală la arhitectura agrementală, aducându-ne lumină în suflet prin repere cromatice, formând caracterul cotidian românesc ce ne caracterizează. Cu alte cuvinte, culorile din jurul nostru ne-au dezvoltat inteligența, au creat un confort psihic favorabil, au înviorat memoria, ne-au făcut buni și ospitalieri. După cum afirmă autorii, pe bună dreptate, culoarea asigură fireasca interferență între natură-artă-știință și industrie.

În carte sunt abordate noțiunile de lumină, culoare, percepție, tonalitate, tentă, puritate, strălucire și alte proprietăți sau valori coloristice. Se motivează, de ce matematica și alte științe fundamentale reprezintă un veritabil „instrument de cercetare etnologică”, contribuind la valorificarea artei populare.

Organul vederii se descrie amănunțit și el, cu regiunile sale: palpebrală și bulbară formată din corneea, pupilă, cristalin și iris; cea retrobulbară are spațiul posterior al globului ocular cu milioane de celule retinale și de formațiune neurovasculară. Celulele bipolare reprezintă primul neuron al căii vizuale. Segmentul central al analizatorului vizual prin fibrele optice converge relația senzorio-motoric cu mesajul cules de celulele ganglionare. Excitantul fiziologic-retinal este lumina care percepe radiații cuprinse între infraroșu și ultraviolet cu lungimea de undă între 390 nm și 760 nm. Lumina policromă se descompune în culorile componente, pe care retina o absoarbe diferențiat, deoarece energia fotonilor este asimilată de pigmenții celulelor: conuri – bastonașe.

Toponimica culorilor este expusă în legătură cu numele provenite de la plante, minerale, animale și unele metale, comentate în latină și-n alte limbi. Sunt cercetate posibilele sinonime, caracterizate în spectrul denumirilor de sate, orașe, oceane, fluvii, munți, nume de familie etc. Din aceste exemple se poate concluziona că limbajul popular este bogat datorită observațiilor de secole.

Unul din capitole relatează despre cromatică plantelor tinctoriale și exotice, modalitățile de extragere din flora vegetală, tehnica și procedeele de vopsire a țesăturilor. Arealul coloristic al unor plante tinctoriale (corn, rodie, nuci, cireș-pădureț, nuc, troscot, soc, cătină etc.) este destul de mare, dar, din păcate, industria alimentară le utilizează tot mai rar, iar băuturile cu coloranți sintetici sunt consumate în cantități imense de copii. Sunt aduse pilde de utilizare largă a culorilor în diverse sfere de activitate cotidiană.

Extracția coloranților de proveniență animală este bazată pe proprietățile unor specii care conțin acid carminic, luteine, carotine, indigoul (indican) moluștelor, derivații purinei-xantina, gianina, acidul uric etc. Utilizarea pigmenților minerali în arta decorativă carpatică este cea mai răspândită, cunoscută de la geto-daci sub influența Europei celtice, apoi a coloniștilor eleni, romani, turci.

Se amintește de faimoasele cristale ale lui D. Swarovsky cu jocul fascinant de lumini, de imaginea irepetabilă a „Aurorei boreale”, dar și de crema uleioasă de pigmenți minerali utilizați din antichitate în cosmetică – pulbere de malahit, prafuri de manganifer, de hametit, limonitit, lazurit etc. Sunt menționate și bijuteriile – mărgelile, brățări confecționate din os, piatră, sticlă, lemn pigmentate frumos în diverse nuanțe. Autorii expun detaliat pigmenții pe bază de fier, mangan, cupru, crom, zinc, cobalt, argint, molișden, cadmiu și, bineînțeles, meșteșugul aplicării ceramicii decorative albă, neagră, roșie. De o amplă descriere beneficiază sticla colorată și toată gama producției fabricate prin părțile noastre.

Un capitol inedit se referă la coloranții obținuți prin metode noi, nanotehnologice. Se face clasificarea lor, se aduc date despre compoziția chimică, evoluția utilizării complexe în diverse ramuri. Evidențiem elementele de tehnologie pentru fabricarea și aplicarea unor coloranți concreți, ordonate prin prezentarea materiei prime de bază și adaosul pulberii nanotehnologice. Se fac referiri la fapte istorice, dar și la perspectiva aplicării lor, mai ales în arta designului orășenesc pentru împodobirea edificiilor. Capitolele sunt însoțite de o mulțime de planșe care dovedesc actualitatea tezilor afirmate. Lucrarea face trimitere la peste 700 de surse bibliografice, iar valoarea ei crește în baza numeroaselor concluzii făcute pe parcursul expunerii.

Această carte o să fie căutată de specialiștii multor profesii. Prin mesajul inedit, textul îngrijit, comentariile făcute, noutățile oferite, ediția *Cromatică tradițională românească* atinge scopul nobil – sporirea conștiinței naționale, dezvoltarea științelor, totodată, face ca opinia publică să ne știe în lume de oameni creativi.